

یادگار فرهنگ پهلوانی

موضوع:
زورخانه
فرحزاد

موقعیت:
ضلع جنوبی
میدان فرحزاد

به ایران بازگشت. ایشان مردی باسواد و اخلاق مدار بود که از همان روزهای نخست حضور در فرحزاد نوجوانان و جوانان محله را مجذوب کردارش کرد. خدا به ایشان عمر طولانی عطا کند؛ باینکه گرد پیری بر چهره اش نشسته هر زمان که او را می بینم یاد تلاش و پشتکارش برای موفقیت جوانان محل می افتم. برای او اخلاق و احترام به بزرگتر و درس خواندن مهم تر از قهرمان پروری بود. اگر جوانی قصد ثبت نام در زورخانه را داشت اول سراغ درس و مشقش را از مدرسه می گرفت، بعد اخلاق و رفتارش در خانه و در نهایت اگر امتیاز لازم را می گرفت، در زورخانه ثبت نامش می کرد. آقا مجید هر سال بچه های زورخانه را به مشهد می برد. یکبار خواهرزاده اش را به دلیل اینکه امتیاز لازم را در درس نیابوده بود، همراه گروه به سفر نبرد. همین کارهایش باعث شد تا اکثر بچه های زورخانه فرحزاد الان صاحب کار و جایگاه اجتماعی و اقتصادی باشند.»

همراه حاج ضاعلی میرزایی زورخانه را مدیریت کردند. چند سالی زورخانه تعطیل بود تا بعد از بازسازی و مرمت دوباره با یک افتتاحیه باشکوه که با حضور بسیاری از باستانی کاران معروف کشور برگزار شد دوباره فعال شد. در این دوره حاج امان الله، سید منصور و حاج آقا نقوی نیز در سرپا نگه داشتن زورخانه بسیار تلاش کردند.»

فرحزادی از حدود ۴۰۰ نوجوانی یسادی می کند که در همین گود زورخانه فرحزاد میل و کبابه به دست گرفته و منش و اخلاق پهلوانی را آموختند: «مجید فرحزادی، پسر حاج مرتضی، بعد از انقلاب از خارج

زورخانه فرحزاد برای اهالی حرمت و احترام خاصی دارد. بچه های دیروز این زورخانه منش پهلوانی را در گود آن آموختند و این روزها از مردان موفق محله به حساب می آیند. سال ها قبل، مرحوم عمو حیدر،

از معماران قدیم فرحزاد، بنای اولیه این زورخانه را ساخت. این زورخانه تنها زورخانه روستاهای غرب تهران بود و جوان های بی شماری از روستاهای اطراف برای ورزش باستانی به آنجا رفت و آمد می کردند و می کنند. علی فرحزادی که از کودکی ورزشکار این زورخانه بوده است می گوید: «قدمت زورخانه بیش از ۲۰۰ سال است. طبق شنیده ها گود زورخانه را با بوته های صحرایی آغشته به خاک رس می پوشاند تا برای ورزش نرم و آماده باشد. بعد از مرحوم عمو حیدر، حاج مرتضی فرحزادی که کدخدای فرحزاد هم بود

از باغ خاله تا ظروف مسی

موقعیت:
پهنه فرحزاد

موضوع:
موقوفه ها

وقف درختان کهنسال و برخی محصولات باغ ها یکی از سنت های رایج در تهران قدیم بوده است. این سنت بیشتر در قریه هایی که بهره مند از زمین های کشاورزی بودند رعایت می شد و وقف هایی از این دست در برخی منابع مکتوب تاریخی به ثبت رسیده است.

در فرحزاد صاحبان زمین های کشاورزی بخشی از محصول شان را وقف پذیرایی از عزاداران حسینی می کردند. مصطفی لالی، از ساکنان قدیمی فرحزاد معتقد است که سنت وقف از چند سده قبل در این محله به یادگار مانده: «یکی از سنت ها این بود که مردم از محل برداشت محصولات شان، زائران امامزاده داوود(ع) و عزاداران حسینی را اطعام می کردند. برخی از ملاک ها که زمین های کشاورزی متعددی داشتند، بخشی از زمین هایشان را که محصول بیشتری می داد، وقف حسینی فرحزاد می کردند. موقوفه های فرحزاد هنوز به قوت خودشان باقی مانده اند.»

وقف باغ ها و تبدیل آنها به استراحتگاه زائران، یکی دیگر از سنت های رایج در قریه فرحزاد است که از سالی های دور به جا مانده است. واقف ها که عموما افراد متمولی بودند، توستان ها و باغ های گردویی را که در مسیر فرحزاد به امامزاده داوود(ع) بود وقف زائران می کردند. زائران در توستان فرحزاد بیتوته می کردند و به مسیرشان ادامه می دادند. به طور مثال، باغ خاله که یکی از توستان های معروف فرحزاد بود وقف زائران امامزاده داوود(ع) شده بود و قبل از آن هم مستوفی الممالک توستان معروفش در دهونک را وقف زائران امامزاده داوود(ع) کرده بود. بنا بر این، زائران در مسیر رسیدن به امامزاده ۲ استراحتگاه داشتند؛ یکی در دهونک و دیگری در فرحزاد. محلی ها قدمت توستان ها و درختان گردویی را که وقف شده حدود ۳۰۰ سال تخمین می زنند. به این ترتیب سنت وقف در فرحزاد به ۳ قرن قبل برمی گردد.

لالی درباره یکی دیگر از نشانه های وقف در سال های دور فرحزاد می گوید: «در یک دوره تاریخی، اهالی فرحزاد ظروف مسی را وقف حسینی فرحزاد می کردند. روی برخی ظروف تاریخ ساخت آنها حک شده که به ۳۰۰ سال قبل تعلق دارد. این ظروف هنوز در حسینی فرحزاد نگهداری می شوند و نماد وقف در این محله هستند.»

ماجرای حمام تاریخی و مشیت و مال مش لطف الله!

دور هم جمع می شدند و فردی را برای انجام امور مسجد انتخاب می کردند. هزینه مختصری هم مشخص می شد تا به ازای کار حمام دار به او داده شود. برای همین حمام رایگان نبود ولی کاسه ای را در ورودی گذاشته بودند تا هر کس بنا به توان مالی اش پول در آن بیندازد و کسی هم که نداشت شرمند نشود. تا زمانی که من یادم هست اهالی بیش از ۲ تا ۵ ریال در کاسه نمی انداختند.»

تاسال ها مردی کوتاه قامت به نام علی حمومی مسئول امور حمام بود. در وصف حسن خلق و نیکانندیشی اش اهالی فرحزاد خاطره ها به یاد دارند. لالی می گوید: «او به کارهای حمام روستا رسیدگی می کرد و در ماه محرم و صفر که حسینی به عزاداران طعام می داد مسئول شستن طرف ها بود و این مسئولیت را خودش برای خودش تعیین کرده بود و بی هیچ چشمداشتی ظروف مسی نذری را که اهالی به خانه می بردند خانه به خانه جمع می کرد و همراه همسرش در آشپزخانه حسینی می شست. این کار در ۲ نوبت صبح و ظهر انجام می شد.»

در گوشه ای از حمام فرحزاد بنای کوچک و مخروطی وجود دارد که به قول اهالی حمام نمره بود؛ فضایی جدا از حمام عمومی که اهالی در مواقع ضروری از آن استفاده می کردند. فرحزاد دلاک های معروفی هم داشت. از حسین حسینی دلاک گرفته تا مش حسن لطف الله که اگر به حمام می آمد و به نیت خیر قصد مشیت و مال دادن کسی را می کرد همه با هزار بهانه از زیر دستش فرار می کردند. مش لطف الله مردی بلند بالا و قوی جثه بود و به قول مصطفی لالی، کسی از زیر مش و مالش سالم بیرون نمی آمد.

حمام فرحزاد با قصه های عامیانه در خاطرات قدیمی های محل همچنان باقی مانده تا به مدد پیگیری های اهالی و اختصاص بودجه لازم برای بازسازی و مرمت آن این بنای تاریخی به نخستین موزه محلی فرحزاد تبدیل شود.

پیچ خیابان را تمام نکرد حمام قدیمی و تاریخی فرحزاد نمایان می شود. درست در نزدیکی حسینی فرحزاد می توان دیوارهای فرسوده و نم گرفته اش را دید.

حمام فرحزاد قدمتی ۳۰۰ ساله دارد. این راهالی قدیمی می گویند و باور دارند از نخستین بناهایی که در این روستای

خوش آب و هوا ساخته شد همین حمام است. زمین گرمابه را حاج مهدی قلی لالی، پدر حاج سلیمان لالی، وقف کرد و اهالی با کمک یکدیگر آن را ساختند. ورودی گرمابه پایین تراز سطح زمین است و هنوز هم سربینه، حوضچه و خزینش زیر نوری که از سقف گنبدی شکلش وارد حمام می شود نمایان است. مصطفی لالی از معتمدین محله می گوید: «اسنادی از وقف نامه این حمام را پیدا کرده ایم که گواه قدمت و پیشینه تاریخی آن است. از آنجا که حمام وقف بود هر سال بزرگان روستا

موضوع:
حمام فرحزاد

موقعیت:
فرحزاد، بالاتراز
خیابان شهید محسن
لالی، روبه روی حسینی
اعظم